

LES INSTITUCIONS LOCALS I EL PLANEJAMENT TERRITORIAL
A LA REGIÓ METROPOLITANA DE BARCELONA

JORDI BORJA

*Director Executiu del Conveni de col·laboració institucional entre la
Federació de Municipis de Catalunya, l'Ajuntament de Barcelona i
l'Àrea Metropolitana de Barcelona per a la realització de treballs i estudis
relacionats amb el planejament territorial a la Regió Metropolitana de Barcelona.*

SUMARI

1. Els diversos nivells de planejament territorial i estratègic i la seva necessària coordinació.

2. Els ens locals i el Pla Territorial de la Regió Metropolitana.

Annex. Comitè Director i Comitè Tècnic del Conveni de Col·laboració Institucional entre la Federació de Municipis de Catalunya, l'Ajuntament de Barcelona i la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea metropolitana de Barcelona.

LES INSTITUCIONS LOCALS I EL PLANEJAMENT TERRITORIAL A LA REGIÓ METROPOLITANA DE BARCELONA

1. Els diversos nivells de planejament territorial i estratègic i la seva necessària coordinació

Catalunya és certament una Regió Urbana. La distribució dels nuclis urbans en el territori, la proporció de residents a les àrees urbanes i la xarxa geogràfica propicien una funcionalitat general del país fonamentada en les relacions interurbanes. L'ordenació del territori a Catalunya per promoure el seu desenvolupament i per garantir la qualitat de vida s'ha d'articular en el sistema de ciutats europeu, com a condició *sine qua non* del creixement i el benestar al nostre país.

La problemàtica territorial a Catalunya s'aguditzarà en els propers anys, atès que les actuals dinàmiques econòmiques, l'augment de les demandes socials i la multiplicitat de les intervencions públiques requereixen un marc de planejament territorial global amb un consens ampli, un sistema de procediment clar per regular l'activitat privada i una superior actuació concertada entre agents públics i privats per donar resposta a les demandes. La manca d'aquest planejament global i l'escassa articulació entre la Generalitat, les entitats locals i l'Administració central han donat lloc a un planejament sectorial insuficient i conflictiu (aigües, residus, xarxa viària, transports, etc.), a un retard i una insuficient legitimació de les decisions sobre localització de grans actuacions (presons, Fira, Port, universitats, plantes d'eliminació de residus, etc.) i a una acció pública feble i dispersa en el territori (per exemple, habitatge).

És per això que caldria fer del Pla Territorial de Catalunya el marc per a la concertació de tots els agents que intervenen en el desenvolupament territorial del nostre país. Cal dir que el procés seguit en la formulació d'aquest pla —en elaboració des de fa anys i encara inèdit— no és gens adequat a aquest objectiu. Sense perjudici de la bona disposició dels tècnics redactors, el Pla Territorial de Catalunya s'ha elaborat realment en secret. Només la Generalitat en té coneixement i cap altra institució pública no ha pogut aportar-hi res. Potser es tracta simplement d'una qüestió de mètode i les aportacions hauran de venir després de la presentació formal d'una proposta.

Però no hi ha tampoc cap motiu per pensar que això hagi d'ésser així si no hi ha un rotund canvi d'actitud institucional que es ve reclamant des de fa temps.

L'àmbit local, municipal i/o supramunicipal, és un nivell fonamental del planejament i de la gestió del territori. Primer per la seva legitimitat política i la seva proximitat a la problemàtica i els actors socials. Segon, perquè una gran part de les qüestions i les demandes que requereixen l'acció pública tenen una especificitat local, com els plans parcials i els especials, els projectes d'urbanització, la promoció i la gestió d'habitatge públic, o la localització i la realització de la majoria dels equipaments. Tercer, perquè els grans problemes de la societat, sovint d'abast planetari o europeu (com medi ambient, seguretat, migracions de població, recerca de nous equilibris entre treball i lleure, innovació tecnològica o accessibilitat de cada part del territori), tenen una dimensió local, tant en l'avaluació de la problemàtica i l'elaboració de les polítiques, com en l'execució dels projectes i la gestió dels serveis que se'n deriven.

Dins la Regió Urbana de Catalunya apareixen molts signes de metropolitanitat a diverses escales. La Regió Metropolitana de Barcelona és, d'una banda, l'àrea on la interurbanitat és òbviament més intensa i això motiva una consideració diferencial del seu tractament en termes de planejament (el Pla Territorial Parcial de la Regió I). D'altra banda, és l'àrea on —com explica Casassas— conflueixen tots els camins de Catalunya, i des d'on Catalunya pot projectar el seu dinamisme a l'exterior amb una forta presència.

És per això que cal subratllar:

— Que des del debat que ha de comportar la formulació del Pla Territorial Parcial de la Regió I que va establir la Llei 7/87 s'incidirà necessàriament en les opcions territorials generals de Catalunya.

— En trobar-se encara el procés de formulació del Pla Territorial Parcial en els seus inicis és possible fer que, aquesta vegada, sigui realment participatiu.

La constitució d'una Comissió d'Ordenació Territorial Metropolitana per a la formulació d'aquest Pla, formada per representants dels Departaments de la Generalitat i de les administracions locals (comarques i municipis), és un canvi significatiu, malgrat les observacions que poden fer-se a la seva composició concreta.

La Regió Metropolitana és un espai fortament interdependent en el qual conflueixen les actuacions d'una multiplicitat d'agents públics i privats. En aquest marc serà fonamental trobar les referències per a una actuació concertada de totes les administracions públiques, incloent els seus organismes autònoms i empreses de serveis (Aeroport, Port, Renfe, Consorci de la Zona Franca, Fira, etc.) tant públics com mixtos. Un objectiu essencial en aquest sentit és la necessària coordinació entre els programes d'actuació del Pla Territorial i el Pla Estratègic Barcelona 2000.

2. Els ens locals i el Pla Territorial de la Regió Metropolitana

És per aquests motius que des de la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea metropolitana, des de les comarques i des dels municipis es defensa la participació en les decisions transcendents per al futur del territori i s'entén que la presència a la Comissió d'Ordenació Territorial Metropolitana ha d'ésser activa i propositiva. Així, a sol·licitud dels representants locals s'ha format una ponència tècnica amb participació de tècnics de confiança de les institucions presents i que ha d'ésser realment la redactora de les propostes de planejament que se sotmetin a la Comissió.

Per donar suport a aquests treballs, la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea metropolitana va constituir una oficina tècnica que recolza en els Serveis d'Ordenació Urbanística, i en la qual col·labora un destacat conjunt d'experts (universitaris, professionals independents i funcionaris d'ajuntaments). Des d'aquesta oficina s'estan desenvolupant tres línies de treball:

- L'elaboració d'un discurs teòric sobre l'ordenació metropolitana.

- La realització o direcció de treballs i estudis de suport.
- La redacció de propostes d'ordenació.

La *primera línia* es concreta en reunions de treball amb un grup pluridisciplinar d'experts en temes territorials, que generen conclusions escrites i textos aportats per les persones convocades.

Pel que fa a la *segona línia* pot fer-se esment d'alguns dels treballs realitzats o en elaboració:

Convenis signats per a la realització dels següents estudis:

- Amb la Universitat Politècnica de Catalunya (professors Cèsar Díaz i Amador Ferrer) per a la realització d'un estudi sobre *Les capacitats de permanència i les possibilitats de transformació dels teixits edificats del continu urbà de Barcelona*.

- Amb la Universitat de Barcelona (professor Joan Domènec Ros) per a la realització d'un estudi sobre *La capacitat ecològica de la Regió Metropolitana*.

- Amb l'Institut d'Estudis Metropolitans, per a la realització d'un *Plànol dels plans i projectes vigents a la Regió Metropolitana*.

- Amb l'Institut d'Estudis Metropolitans per a una explotació de l'Enquesta Metropolitana referent a *Les pautes de segona residència*.

Cal citar també dos convenis anteriors amb la Universitat Politècnica que desenvolupen treballs d'utilitat per a l'ordenació metropolitana:

- Estudi sobre *Deu anys d'obres i projectes a la primera perifèria metropolitana de Barcelona* (professor Miquel Roa).
- *La formació d'una urbanística metropolitana, Barcelona 1930-1970. La transformació de l'àmbit costaner* (professor Manuel Torres).

S'ha de tenir present, d'altra banda, que la realització per l'IEMB de l'Enquesta Metropolitana 1990, tot i que el seu àmbit d'interès és molt més ampli, constitueix també un treball de suport per a l'ordenació territorial metropolitana.

També s'ha encarregat un *Estudi sobre migracions intermunicipals a la Regió Metropolitana de Barcelona*, que ha d'aportar explicacions a les dinàmiques demogràfiques d'aquests darrers anys. Així mateix, els Serveis d'Informació Territorial de l'Àrea metropolitana de Barcelona (AMB) han desenvolupat dos treballs de sistematització d'informació territorial, un d'ells referit a variables socio-econòmiques i l'altre a habitatge.

La *tercera línia de treball*, elaboració de propostes d'ordenació, té l'objectiu d'aportar pautes d'intervenció en el territori de la Regió que puguin ser recollides per la ponència tècnica redactora del Pla. Com a procediment d'articulació de totes les col·laboracions institucionals d'àmbit de l'Administració local, l'Ajuntament de Barcelona i la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea metropolitana de Barcelona van signar el 25 d'abril de 1991 un conveni de col·laboració institucional amb la Federació de Municipis de Catalunya, al qual podran afegir-se d'altres entitats locals interessades (ajuntaments, consells comarcals, Diputació). En aquest conveni s'institueix un *Comitè Director* de caràcter polític i un *Comitè Tècnic* format pels membres de la Ponència Tècnica i per un grup d'assessors. El *Comitè Director* està format pels representants polítics locals a la Comissió Mixta amb la Generalitat (amb l'excepció dels Consells Comarcals del Vallès Oriental i del Maresme i de l'Associació Catalana de Municipis, que no s'han incorporat per ara) i en són Presidents d'Honor el President de la Federació de Municipis de Catalunya i l'Alcalde de Barcelona. La direcció del *Comitè Tècnic* està formada per Jordi Borja, Director Executiu del Conveni, Juli Esteban, Manuel Herce, Oriol Nel·lo, Josep Serra i Jordi Ventayol. Correspon al Comitè Tècnic assessorar als representants polítics i orientar els treballs que executa o coordina l'oficina tècnica de l'AMB. El lector trobarà en l'Annex que acompanya aquestes ratlles la relació completa de les persones que

integren els diversos òrgans creats arran de la signatura del conveni interinstitucional.

La publicació d'aquests *Papers*, sota la denominació de *Regió Metropolitana: Territori, Estratègies, Planejament*, té precisament per objectiu estendre el debat sobre l'ordenació territorial i urbanística de la Regió Metropolitana a tots els interessats, per tal d'anar creant criteris i formulant objectius que puguin ser assumits col·lectivament. El seu contingut serà quasi sempre resultat de les dues primeres línies de treball abans esmentades, si bé no es descarta la publicació d'altres textos que puguin tenir interès per la seva temàtica. Aportacions teòriques i propostes personals d'experts, així com els resultats dels treballs realitzats, seran els continguts més habituals de les publicacions segons una seqüència que no tindrà altra motivació que la seva disponibilitat per a la publicació i l'oportunitat del tema.

En el moment de procedir-se a la segona edició d'aquest primer quadern, els números de la col·lecció ja publicats són els següents:

— Núm. 1. *Planejament estratègic i actuació urbanística* (J. Borja, J. Roig, Pla Estratègic Barcelona 2000, J. Esteban, J. Busquets, M. Herce).

— Núm. 2. *Planejament i àmbit territorial* (J. Esteban, Ll. Casassas, M. Ribas, A. Ferrer).

— Núm. 3. *Economia i territori metropolità* (A. Ferrer, O. Nel·lo, J. Trullén, M. de Forn, J. M. Pascual).

— Núm. 4. *Les grans ciutats espanyoles: dades bàsiques* (IEMB).

— Núm. 5. *Barcelona: la ciutat central* (A. Cabré, M. Subirats, A. Pastor, M. Ribas i Piera).

— Núm. 6. *El fet metropolità. Interpretacions geogràfiques* (J. Borja, J. Serra, J. Esteban, J. E. Sánchez, O. Nel·lo).

— Núm. 7. *Enquesta de la Regió Metropolitana 1990. Primers resultats* (IEMB).

— Núm. 8. *La residència secundària de la població metropolitana de Barcelona* (IEMB).

Així mateix, hem preparat els títols següents per a la seva publicació en un futur immediat:

— *Els municipis de la Regió Metropolitana de Barcelona: dades bàsiques.*

— *Política de sòl i habitatge.*

— *Descentralització i vertebració metropolitana.*

— *Transports i xarxes viàries.*

— *El potencial ecològic de l'Àrea metropolitana.*

— *Organització i polítiques metropolitanes a les grans ciutats espanyoles.*

Amb l'esperança que aquest conjunt de *Papers* contribueixi a definir propostes per al planejament territorial del nostre país, basades en l'anàlisi rigorosa i en el debat democràtic, posem a disposició de tots vosaltres aquesta col·lecció.

**Annex. Comitè Director i Comitè Tècnic del
Conveni de Col.laboració Institucional entre la
Federació de Municipis de Catalunya, l'Ajunta-
ment de Barcelona i la Mancomunitat de Municipis
de l'Àrea metropolitana de Barcelona.**

Comitè Director

Joaquim Nadal, President d'Honor
Pasqual Maragall, President d'Honor

Lluís Armet
Joan Blanch
Miguel Llugany
Salvador Milà
Josep Montilla
Josep Pujades

Jordi Borja, Director Executiu

Comitè Tècnic

Direcció

Juli Esteban
Manuel Herce
Oriol Nel·lo
Josep Serra
Jordi Ventayol

Membres de la Ponència Tècnica

Juli Esteban
Amador Ferrer
Manuel Herce
Montserrat Hosta

Francesc Lliset
Josep M. Llop
Miquel Roa
Xavier Sanclimens
Ramon Torra

Assessors

Juan A. Acebillo
Albert Broggi
Joan Busquets
Josep M. Carreras
Lluís Casassas
Joan Domènec Ros
Francesc Figueras
Manuel de Forn
Pelayo Martínez
Joan Parpal
Manuel Ribas
Josep M. Serena

François Ascher
Giuseppe Campos Venuti
Manuel Castells
Roy Drewett
Antonio Fonseca
Stephen S. Fox
John B. Goddard
Eduardo Mangada
Mauricio Marcelloni
Jaime Montaner
Claude Neuschwander
Nuno Portas
Bernardo Secchi
Michael Ward

